

SYSTEMY WYBORCZE

www.skoq.pl



RYS. MARCIN SKOCZEK

wybory polityczne

- proces, w którym obywatele wybierają spośród zgłoszonych kandydatów swoich przedstawicieli do organów władzy
- podstawowy mechanizm demokracji

mandat

- pełnomocnictwo do pełnienia urzędu publicznego (np. posła do Sejmu, senatora do Senatu) udzielone przez wyborców

okręg wyborczy

- część terytorium, na które dzieli się państwo w czasie trwania wyborów parlamentarnych, prezydenckich, samorządowych lub do parlamentu organizacji międzynarodowych w celu stworzenia jednakowych list wyborczych dla danego terenu, z których wybiera się przedstawicieli

funkcje wyborów

- **kreacyjna** – powołanie przedstawicieli (wyłanianie władz)
- **programowa** – wybory określonych programów politycznych
- **legitymizacyjna** – uprawomocnienie rządzących
- **agregacji interesów** – określenie istotnych spraw i interesów ważnych dla wyborców
- **selekcji elit politycznych** – wybieranie określonych osób na stanowiska
- **diagnostyczna** – ocena kondycji społeczeństwa

zasady prawa wyborczego

- powszechność
- tajne głosowanie
- bezpośredniość (niekiedy pośredniość)
- równość
- proporcjonalność albo większościowość

zasady wyborcze (tzw. przymiotniki wyborcze)

- zasada **powszechności** – prawo wyborcze posiada każda osoba spełniająca cenzus wiekowy, oraz cenzus obywatelstwa, a także, w przypadku biernego prawa wyborczego, osoba niebędąca skazana wyrokiem prawomocnym
- zasada **tajności głosowania** – głosujący nie podpisują się na kartach wyborczych; zapewnia się anonimowość samego aktu głosowania
- zasada **bezpośredniości** – wyborcy w drodze osobistego głosowania, bez żadnego pośrednictwa, wybierają określonego kandydata
- zasada **równości** – każda osoba głosująca może oddać jeden głos, który jednocześnie ma taką samą wagę co każdy inny
- zasada **proporcjonalności** – każda z partii otrzymuje mandaty w stosunku proporcjonalnym do liczby uzyskanych głosów

wybory do parlamentu

- **zasada ustalania wyników wyborów**
 - **większościowość**
 - system większości względnej
 - system większości bezwzględnej
 - **proporcjonalność**

system wyborczy

- zbiór norm wchodzących w skład tzw. prawa wyborczego regulujących sposób przeprowadzenia wyborów, a w szczególności zasady wyłaniania ich zwycięzców i podziału mandatów
- tzw. ordynacja wyborcza (w sensie normatywnym)

zasadnicze systemy wyborcze

■ WIĘKSZOŚCIOWY

- system ordynacji wyborczej, w którym mandaty otrzymują kandydaci, bądź tylko jeden kandydat, który uzyskał określoną prawem większość głosów w danym okręgu wyborczym

■ PROPORCJONALNY

- system wyborczy, w którym dochodzi do szczególnego sposobu przeliczania preferencji wyborców na liczbę mandatów partii lub preferencji wyborców na liczbę głosów kandydata na urząd państwowy w procesie wyłaniania reprezentanta

zasadnicze systemy wyborcze

■ WIĘKSZOŚCIOWY

- Stany Zjednoczone Ameryki
- Wielka Brytania
- Polska
 - Prezydent;
 - Senat;
 - wójt, burmistrz, prezydent miasta;
 - rady gmin do 20 tys. mieszkańców

■ PROPORCJONALNY

- Holandia
- Hiszpania
- Finlandia
- Polska
 - Sejm;
 - rady gmin powyżej 20 tys. mieszkańców;
 - rady powiatów;
 - sejmiki województw;
 - Parlament Europejski

systemy większościowe

- mandat lub mandaty otrzymuje wyłącznie zwycięski kandydat lub zwycięskie ugrupowanie
- okręgi wyborcze mogą być jednomandatowe lub wielomandatowe

systemy większościowe

- W systemie **większości względnej** mandat zdobywa kandydat z największym procentem oddanych głosów. Oznacza to, że do zwycięstwa wystarczy większość zwykła.
- W systemie **większości bezwzględnej** mandat zdobywa kandydat, który uzyskał bezwzględną liczbę głosów (ponad 50%), co może prowadzić do organizowania drugiej tury wyborów z dwoma kandydatami, którzy zdobyli największe liczby głosów poparcia.

systemy proporcjonalne

- sposób przeliczania głosów w wyborach (ordynacja wyborcza), mający w zamyśle proporcjonalnie (w sposób stosunkowy, odpowiedni) oddawać w wybieranym gremium podziały (geograficzne lub polityczne) elektoratu

systemy proporcjonalne

- przy zamkniętych listach partyjnych stosuje się różne formuły przeliczeniowe
- w efekcie przeliczenia może uzyskać mandat wybrany kandydat, który uzyskał mniej głosów niż kandydat odrzucony

główne systemy proporcjonalne – zamknięte listy partyjne

- Co do zasady polegają na znalezieniu największych, kolejno po sobie następujących ilorazów liczby uzyskanych głosów.
 - **d'Hondta** - podziału dokonuje się dzieląc liczbę głosów przypadających każdemu komitetowi przez kolejne liczby naturalne, a następnie z tak obliczonych ilorazów dla wszystkich komitetów, wybieranych jest tyle, ile jest mandatów do obsadzenia.
 - **Sainte-Laguë** - podziału dokonuje się, dzieląc liczbę głosów przypadających każdemu komitetowi wyborczemu przez kolejne liczby nieparzyste: 1; 3; 5; 7 itd. (istnieje modyfikacja: 1,4; 3; 5 itd.) a następnie z tak obliczonych ilorazów dla wszystkich komitetów wybieranych jest tyle największych, ile jest mandatów do obsadzenia.

systemy wyborcze proporcjonalne – 6 mandatów

metoda Sainte-Laguë
generuje wyniki lepiej
odzwierciedlające poglądy
wyborców

metoda d'Hondta sprzyja
partiom o większym
poparcu

System d'Hondta

	A	B	C	D
	100	70	50	30
1	100	70	50	30
2	50	35	25	15
3	33	23	17	10
4	25	17	13	8

System Sainte-Laguë

	A	B	C	D
	100	70	50	30
1	100	70	50	30
3	33	23	17	10
5	20	14	10	6
7	14	10	7	4

Komitet wyborczy ^[32]	Głosy			Mandaty		
	Liczba	%	+/-	Liczba	+/-	%
KKW Sojusz Lewicy Demokratycznej – Unia Pracy	5 342 519	41,04	▲ 9,17 ^[a]	216	▲ 52 ^[b]	47,00
KWW Platforma Obywatelska	1 651 099	12,68	—	65	—	14,13
Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej	1 327 624	10,20	▲ 10,12	53	▲ 53	11,52
Prawo i Sprawiedliwość	1 236 787	9,50	—	44	—	9,57
Polskie Stronnictwo Ludowe	1 168 659	8,98	▲ 1,67	42	▲ 15	9,13
Liga Polskich Rodzin	1 025 148	7,87	—	38	—	8,26
KWW Mniejszość Niemiecka	47 230	0,36	▼ 0,03	2	—	0,43
KKW Akcja Wyborcza Solidarność Prawicy ^[c]	729 207	5,60	▼ 28,23	—	▼ 201	—
Unia Wolności	404 074	3,10	▼ 10,27	—	▼ 60	—
Alternatywa Ruch Społeczny	54 266	0,42	—	—	—	—
Polska Partia Socjalistyczna	13 459	0,10	—	—	—	—
KWW Niemiecka Mniejszość Górnego Śląska	8024	0,06	▼ 0,07	—	—	—
Polska Unia Gospodarcza	7189	0,06	—	—	—	—
Polska Wspólnota Narodowa	2644	0,02	▼ 0,05	—	—	—
Ogółem	13 017 929	100,00	—	460	—	100,00
Głosy nieważne	541 483	3,99	▲ 0,11			
Frekwencja	13 559 412	46,29	▼ 1,64			

Wybory 2001 –
system Sainte-Laguë

Komitet wyborczy ^[50]	Głosy			Mandaty		
	Liczba	%	+/-	Liczba	+/-	%
Prawo i Sprawiedliwość	5 711 687	37,58	▲ 7,68	235	▲ 78	51,09
Platforma Obywatelska RP	3 661 474	24,09	▼ 15,09	138	▼ 69	30,00
KWW „Kukiz’15”	1 339 094	8,81	—	42	—	9,13
Nowoczesna Ryszarda Petru	1 155 370	7,60	—	28	—	6,09
Polskie Stronnictwo Ludowe	779 875	5,13	▼ 3,23	16	▼ 12	3,48
KWW Mniejszość Niemiecka	27 530	0,18	▼ 0,01	1	—	0,22
KKW Zjednoczona Lewica SLD+TR+PPS+UP+Zieloni ^[a]	1 147 102	7,55	▼ 10,71 ^[b]	—	▼ 67 ^[c]	—
KORWiN	722 999	4,76	—	—	—	—
Partia Razem	550 349	3,62	—	—	—	—
KWW Zbigniewa Stonogi	42 731	0,28	—	—	—	—
KWW Zjednoczeni dla Śląska	18 668	0,12	—	—	—	—
KWW JOW Bezpartyjni	15 656	0,10	—	—	—	—
KWW Grzegorza Brauna „Szczęść Boże!”	13 113	0,09	—	—	—	—
Kongres Nowej Prawicy	4852	0,03	▼ 1,03 ^[d]	—	—	—
Samoobrona	4266	0,03	▼ 0,04	—	—	—
KWW Ruch Społeczny Rzeczypospolitej Polskiej	3941	0,03	—	—	—	—
KWW Obywatele do Parlamentu	1964	0,01	—	—	—	—
Ogółem	15 200 671	100,00	—	460	—	100,00
Głosy nieważne	394 664	2,53	▼ 1,99			
Frekwencja	15 595 335	50,92	▲ 2,00			

**Wybory 2015 –
system d’Hondta**

wybory 2019

- gdyby zastosować system Sainte-Laguë Sejm tak wyłoniony byłby inny:
 - PiS miałyby nie 235 mandatów, ale 200, otrzymałyby ich procentowo niemal tyle samo, ile głosów (43,47%)
 - konsekwentnie PiS, by rządzić, musiałyby szukać sojusznika albo w Konfederacji, albo w PSL
 - Konfederacja zyskałaby najwięcej, zamiast 11 posłów miałyby ich aż 36
 - stan posiadania zwiększyłyby również Lewica i PSL – oba komitety zyskałyby po 10 posłów
 - Platforma straciłaby 10 mandatów i miałyby w Sejmie klub liczący 124 posłów

główne systemy proporcjonalne – zamknięte listy partyjne (Metoda Hare'a-Niemeyera)

- **Metoda Hare'a-Niemeyera** - metoda stosowana do podziału mandatów w systemach wyborczych opartych na proporcjonalnej reprezentacji z listami partyjnymi; nazywana jest także **metodą matematycznej proporcji** lub **największej reszty**.
- Liczbę uzyskanych mandatów oblicza się za pomocą wzoru:

$$Q = \frac{V_1 \cdot S}{V_t} = X, \dots$$

Q - liczba uzyskanych przez daną listę mandatów

V_1 - liczba ważnie oddanych głosów na daną listę w okręgu wyborczym

S - liczba mandatów do obsadzenia w danym okręgu wyborczym

V_t - łączna liczba głosów oddanych w danym okręgu wyborczym

X,... - wynik dzielenia, np. 1,38

- Liczba **X** przed przecinkiem oznacza liczbę mandatów przypadających w okręgu wyborczym danej liście. Jeżeli w odniesieniu do wszystkich list okręgowych nie zostaną rozdzielone wszystkie mandaty, to pozostałe mandaty przydziela się tym listom, dla których wyliczone ilorazy wykazują kolejno najwyższe wartości po przecinku, np. 0,39; 0,27; 0,05. Stosuje się wtedy zasadę największej reszty.

główne systemy proporcjonalne – zamknięte listy partyjne (Metoda Hare'a-Niemeyera)

- Mamy komitety A, B oraz C, które otrzymały kolejno 720, 300 i 480 głosów, do obsadzenia jest 8 mandatów. Według wzoru obliczamy współczynniki dla poszczególnych komitetów:

- $A - \frac{720 \cdot 8}{720 + 300 + 480} = 3,84,$
- $B - \frac{300 \cdot 8}{720 + 300 + 480} = 1,6,$
- $C - \frac{480 \cdot 8}{720 + 300 + 480} = 2,56.$

- Zgodnie z liczbami przed przecinkiem, 3 mandaty uzyskuje komitet A, jeden komitet B, a dwa komitet C. Pozostałe dwa mandaty zostają rozdzielone kolejno komitetom o najwyższej wartości po przecinku, czyli A, następnie B.
- Ostatecznie komitet A uzyskuje 4 mandaty, a komitety B i C po dwa.

główne systemy proporcjonalne

- **pojedynczy głos przechodni**
- najstarsza ordynacja proporcjonalna po raz pierwszy opracowana przez Thomasa Wrighta Hilla w 1819 roku
- indywidualne głosowanie (na osobę) z użyciem skali rangowej (ranking): wyborca głosuje poprzez wskazanie swojej preferencji wobec każdego kandydata, szeregując wszystkich potencjalnych przedstawicieli okręgu od najbardziej do najmniej pożądanego
- w okręgu wielomandatowym (a więc w takim, w którym dostępne są np. trzy mandaty) po głosowaniu następuje przeliczenie głosów; gdy żaden z kandydatów nie przekroczył progu wyborczego (np. 30%) z dalszej procedury eliminuje się naj słabszego kandydata, a oddane na niego głosy rozdzielone zostają na pozostałych kandydatów, w proporcji do preferencji wyborczej (karty do głosowania, na których wyborcy wskazali wyeliminowanego kandydata jako numer 1, trafiają do tych kandydatów, którzy zostali na nich oznaczeni numerem 2); następuje ponowne przeliczenie głosów.

STV - POJEDYNCZY GŁOS PRZECHODNI



**OBYWATELE
DECYDUJĄ**

Czyli PREFERENCYJNA ORDYNACJA WYBORCZA STV

Wyborca



KARTA WYBORCZA

<input checked="" type="checkbox"/>	4	Jan Kowalski	Kandydati kolejnych preferencji
<input checked="" type="checkbox"/>	1	Anna Malinowska	
<input checked="" type="checkbox"/>	3	Janina Wilk	
<input type="checkbox"/>		Adam Nowak	
<input checked="" type="checkbox"/>	2	Hanna Duma	
<input type="checkbox"/>		Kamil Lis	

Kandydat pierwszej preferencji

SŁOWNICZEK

KWOTA (ILORAZ WYBORCZY) jest liczbą głosów potrzebnych do uzyskania mandatu (za dowolnym przeliczeniu). Wartość kwoty zwykle zależy od liczby oddanych głosów w okręgu wyborczym i liczby mandatów do rozdysponowania

najpopularniejsze metody liczenia kwoty

KWOTA HARE A (PROSTA) = LICZBA ODDANYCH GŁOSÓW / LICZBA MANDATÓW

KWOTA DROOPA = LICZBA ODDANYCH GŁOSÓW / LICZBA MANDATÓW + 1

TRANSFER GŁOSÓW Gdy kandydat przekroczy iloraz wyborczy, zostaje uznany za wybranego, a nadwyżka jego głosów zostaje przekazana kandydatom kolejnych preferencji. Transfer głosów prowadzić można na 2 sposoby: dokładnie (przekazanie wszystkich głosów nadwyżki danego kandydata, przyporządkowanie im odpowiednią wagę) lub losowo (losowanie odpowiedniej liczby głosów z całej pały głosów kandydata).

CZYM JEST NADWYŻKA GŁOSÓW

Iloraz wyborczy = 100 głosów.
Kandydat A uzyskał 170 głosów pierwszej preferencji.
70 głosów to nadwyżka transferowana dalej do kolejnych kandydatów.

JAK DZIAŁA? PROCES WYBORU KANDYDATÓW



USTALENIE KWOTY (ILORAZU WYBORCZEGO)

LICZENIE GŁOSÓW PIERWSZEJ PREFERENCJI DLA KAŻDEGO KANDYDATA

CZY KTÓRYKOLWIEK KANDYDAT OTRZYMAŁ LICZBĘ GŁOSÓW RÓWNA LUB WIĘKSZĄ NIŻ ILORAZ WYBORCZY

Tak

Nie

KANDYDACI CI ZOSTAJĄ WYBRANI

ELIMINUJEMY KANDYDATA Z NAJMNIĘSZĄ LICZBĄ GŁOSÓW, A JEGO GŁOSY PRZEKAZUJEMY KANDYDATOM KOLEJNYCH PREFERENCJI

CZY WSZYSTKIE MANDATY ZOSTAŁY ROZDYSPONOWANE?

Nie

Tak

PRZEKAZUJEMY NADWYŻKĘ ICH GŁOSÓW KANDYDATOM KOLEJNYCH PREFERENCJI

KONIEC

ZALETY STV

- zostały wybrane osoby, które cieszą się autentycznym największym poparciem
- głosowanie na osobę zamiast na listy partyjne
- możliwość oddania głosu na kilku kandydatów

Kandydat aby zostać wybranym musi uzyskać liczbę głosów pierwszej preferencji większą lub równą niż obliczony wcześniej tzw. iloraz wyborczy

STV W WYBORACH



LEGENDA: ■ wybory do parlamentu ■ wybory lokalne w całym kraju ■ niektóre wybory lokalne

Pojedynczy głos przechodni – przykład z Irlandii 2016

Candidate		% 1st Pref ↓	Count 1	Count 2	Count 3	Count 4	Count 5	Count 6
IO Ross, Shane	✓	24.82%	10,202	<u>10,411</u>				
FG Madigan, Josepha	✓	16.22%	6,668	6,835	7,180	7,290	8,579	<u>9,488</u>
FG Shatter, Alan	—	14.37%	5,905	5,979	6,195	6,268	7,745	8,444
FF White, Mary	✗	10.27%	4,220	4,325	4,761	5,165	5,463	
GP Martin, Catherine	✓	10.03%	4,122	4,314	4,812	6,105	7,255	<u>9,421</u>
LAB White, Alex	✗	9.85%	4,048	4,080	4,258	4,436		
SF Nic Cormaic, Sorcha	✗	6.95%	2,858	2,896	3,076			
IO Mathews, Peter	✗	4.92%	2,021	2,241				
RI Daveron, Alan	✗	2.57%	1,055					

<http://stv.org.pl/blog/wybory-irlandii-26-02-2016-analiza/>

systemy mieszane

- Mieszane systemy wyborcze łączą w sobie formułę proporcjonalną i większościową.
- Każdy wyborca w głosowaniu do jednej z izb parlamentu dysponuje dwoma głosami:
 - jednego deputowanego wybiera w ramach jednomandatowego okręgu wyborczego, czyli w systemie większościowym
 - drugiego deputowanego wybiera z listy partyjnej, czyli proporcjonalnie (listy partyjne są listami ogólnopaństwowymi lub obejmującymi kraje związkowe w państwach federalnych)
 - w przypadku głosu w systemie proporcjonalnym wyborca nie wskazuje swojego kandydata na liście, a kandydaci wchodzi do parlamentu zgodnie ze swoim miejscem na liście i liczbą mandatów uzyskanych przez reprezentowaną przez nich partię polityczną

Niemiecki system wyborczy

1

Kandydaci partyjni

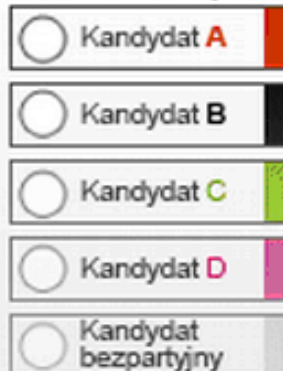


299 mandatów na podstawie głosowania większościowego na kandydatów reprezentujących konkretne okręgi wyborcze

50 %

Karta do głosowania

Głos na kandydata



Głos na partię



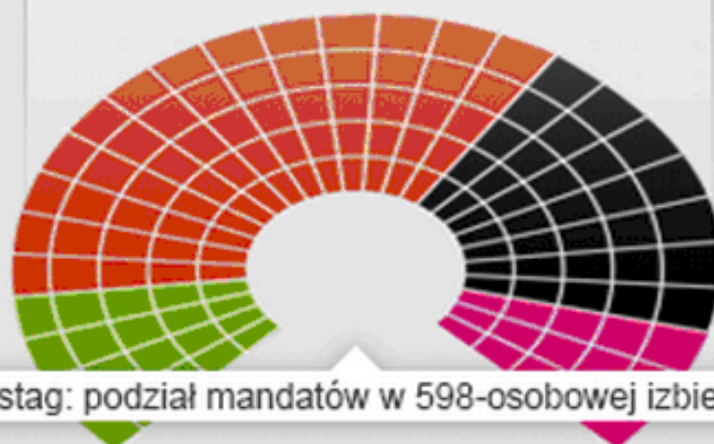
2

Partie w Bundestagu



299 mandatów proporcjonalnie do łącznej liczby głosów oddanych na listy poszczególnych partii

50 %



Bundestag: podział mandatów w 598-osobowej izbie niższej

klauzula zaporowa = próg wyborczy

- minimalny procent poparcia wyborców uprawniający komitet wyborczy do uczestniczenia w rozdziale mandatów
- występuje w proporcjonalnych systemach wyborczych w celu uniknięcia nadmiernego rozdrobnienia politycznego w parlamencie
- obecnie w Polsce w wyborach do Sejmu stosuje się w skali kraju próg 5% głosów dla partii i dla komitetów wyborczych wyborców oraz 8% dla koalicji partii (nie dotyczy mniejszości narodowych/etnicznych)

Kodeks wyborczy

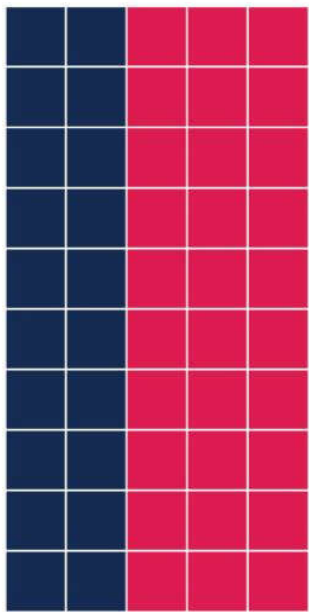
- ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy
- akt normatywny regulujący prawo wyborcze w Polsce
- zawiera przepisy dotyczące przeprowadzania wyborów parlamentarnych, wyborów prezydenckich, wyborów samorządowych i wyborów do Parlamentu Europejskiego, przepisy o warunkach ich ważności i przepisy karne za wykroczenia i niektóre przestępstwa popełnione przeciwko wyborom
- wszedł w życie w dniu 1 sierpnia 2011 roku

organy wyborcze

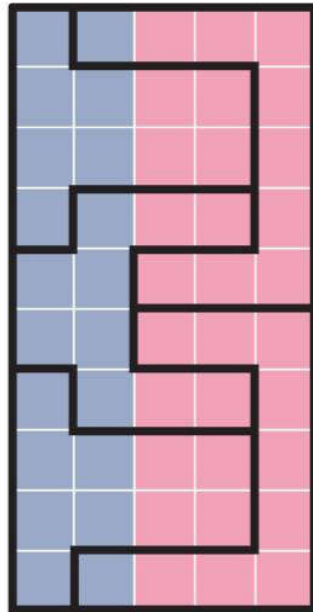
- za organizację i przebieg wyborów odpowiada w Polsce Państwowa Komisja Wyborcza wraz z jej organem wykonawczym – Krajowym Biurem Wyborczym

gerrymandering

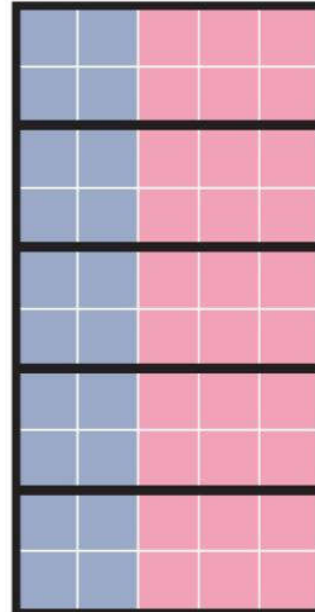
HOW TO STEAL AN ELECTION:



50 PRECINCTS
60% RED
40% BLUE



5 DISTRICTS
2 RED
3 BLUE
BLUE WINS



5 DISTRICTS
5 RED
0 BLUE
RED WINS

- manipulowanie przebiegiem granic okręgów wyborczych, najczęściej w celu uzyskania korzystnego wyniku przez partię mającą wpływ na kształtowanie ordynacji wyborczej



LEPIEJ GŁOSUJ

<https://zpe.gov.pl/b/typy-systemow-wyborczych---powtorzenie/P8Q37zhdh>